

Redovisning av resebidrag inom film KN 2013/5825

Agneta Ginsburg, filmare

Resa till Gauting, Tyskland

Erhållet resebidrag: 10 000 kronor för ett dokumentärfilmsprojekt med arbetsnamnet "Nej! Motstånd och musik". Idén till filmen kommer från Peter Berggren och hans intresse för dirigenten Leo Borchard (1900 – 1945) och "Motståndsgruppen Onkel Emil". Bidraget från Konstnärsnämnden har använts till att delvis täcka kostnaderna för två resor. Den 29 november – 3 december 2013 reste Agneta Ginsburg, manusförfattare och dramaturg, till Gauting utanför München för att etablera kontakt med och förbereda en intervju med Karin Friedrich, den enda ur "Motståndsgruppen Onkel Emil", som nu lever. Den 8 – 10 februari 2014 reste Agneta Ginsburg till Gauting på nytt, den här gången tillsammans med fotografen, journalisten, producenten Ingemar Bygdestam för att spela in en intervju med Karin Friedrich.

Bakgrund

Under andra världskrigets judeförföljelser fanns det människor i Berlin, som på olika sätt motsatte sig nazismen och hjälpte judar utan att vara judar själva. En sådan motståndsgrupp var den som senare skulle komma att kallas "Onkel Emil". Gruppen var opolitisk och man arbetade utifrån humanitära skäl. Det var en farlig verksamhet och man var tvungen att arbeta så mycket som möjligt i det fördolda. Det handlade bl.a. om att förse förföljda personer med skyddat boende och ge judar och andra, mat och andra förnödenheter. Mot slutet av kriget gick en stor del av arbetet ut på att förfälska ransoneringskuponger och andra handlingar och tillstånd. En av medlemmarna i gruppen var Karin Friedrichs mor, tillika Leo Borchards sambo, Ruth Andreas-Friedrich (1902 – 1977). Ruth var journalist och feminist. Hon skrev dagbok från 1938 och under hela kriget. Hennes dagböcker är utgivna i USA med titeln "Berlin Underground" och i Tyskland med titeln "Der Schattenmann", vilket sades syfta på de spioner och angivare som fanns i Berlin, där Ruth levde tillsammans med Leo från 1933 till 1945. Leo hade påbörjat sin dirigentkarriär när han fick arbetsförbud av nazistledarna. Han ansågs vara politiskt opålitlig av flera skäl. Men Leo kunde gästspela utomlands bl.a. i Sverige.

Den löst sammansatta gruppen kring Ruth och Leo kallades av Ruth helt enkelt för "klicker". Senare fick den beteckningen "Gruppe Onkel Emil" efter ett varningsrop i krigets slutskede. Ruth skriver i sina dagböcker om krigets vardag, samvaron med Leo och dottern Karin, och parallellt om de olika krigsfronterna. Hon använder kodnamn på personerna som hon skildrar.

Karin Friedrich.

När Ruth Andreas-Friedrich började leva tillsammans med Leo Borchard 1933 hade hon en dotter, Karin Friedrich, från ett tidigare äktenskap. Karin var tonåring under kriget. Som sjuttonåring blev hon introducerad i "klicker". Hon har själv skrivit boken "Zeitfunken", där hon utförligt berättar om modern Ruth och livet i Berlin under krigsåren. Karin skildrar bombanfallen och mathållningen, strömavbrotten och förfälskningsarbetet och inte minst några judiska vänners öden. Till familjens vänkrets hörde Peter Weiss med föräldrar.

Karin, idag 89 år, är, som nämnts, den enda överlevande från "klicker". Hon bor i Gauting utanför München. I den intervju med Karin, som vi har spelat in, minns hon bl.a. Leo Borchard, vardagslivet i krigets slutskede, bombningarna, larmet och förstörelsen, och befrielsen med ryssarnas ankomst, där "klicker" hade nytta av att Leo kunde ryska. Karin har i sin ägo diverse foton och dokument som vi också spelade in.

Gustavsberg 25 februari 2014

Agneta Ginsburg

e-post agneta@agnez.se